

Nr 88

Av herr Svensson i Ljungskile, om en allmän utredning rörande lokaliseringen av statliga ämbetsverk.

I tionde huvudtiteln av statsverkspropositionen under punkt 56 behandlas frågan om sjöfartsstyrelsens förläggning. Departementschefen finner »det ur allmänna synpunkter önskvärt att från Stockholm avlastas sådan förvaltningsverksamhet, som utan betydande olägenheter kan bedrivas på annat håll. En alltför stark koncentration av de centrala organen till huvudstaden är av bl. a. befolkningspolitiska och samhällsekonomiska skäl olämplig och bör inte främjas. Det bör därför eftersträvas att förlägga såväl statliga som enskilda institutioner och företag till andra orter än Stockholm».

Statsrådet anser sig emellertid inte f. n. kunna tillämpa dessa allmänna synpunkter på sjöfartsstyrelsens förläggning utanför Stockholm utan förordar, att verket t. v. skall bli kvar i huvudstaden. Därefter heter det, s. 191:

De med förlägningsfrågan sammanhängande problemen är i viss utsträckning av generell natur. Jag anser därför, att frågan bör anstå tills vidare för att upptagas i samband med *en allmän utredning om lokaliseringen av statliga ämbetsverk*.

I anslutning till denna passus i statsrådets yttrande må ytterligare några synpunkter anföras.

Stockholms stad hade vid årsskiftet 794 671 invånare, under det att Stor-Stockholm omfattar 1 027 400, eller om även yttre förortsområdet medräknas 1 081 365 personer. Om detta område får fortsätta att växa, kan vi få en sammanhängande tätortsbebyggelse från Södertälje till Uppsala med omkring 2 milj. invånare i ett land, vars hela folkmängd kanske ännu vid denna tid understiger 10 milj.

En sådan koncentration av bebyggelse och folkmängd till detta område blir på flera olika sätt ett ogynnsamt inslag i samhällsutvecklingen. De inre kommunikationer, som det ankommer på kommunerna att ordna, blir dyrbara. Restiderna blir långa. De enskilda familjernas strävan att hålla egen bil medför svärbemästrade problem, och vägarna ut till den rena landsbygden blir trånga och överbelastade. Livsmedelstransporterna blir dyrbara, och alla slags beredskapsåtgärder blir svårare ju större folkmängd vi får på ett begränsat område. Beträffande riksstyrelsen kan framtida spänningar lätt uppstå emellan representanter för en tätbebyggelse

av denna omfattning och ombuden från de glest befolkade landsbygdskommunerna. Kommunalstyrelsen ställes inför helt andra problem i ett dylikt tätortsområde än i mindre kommuner, vilket i sin tur leder till ökade svårigheter att hävda den lokala självstyrelsen.

Det är ur dessa förhållanden som allt starkare krav växer fram på en sådan lokaliseringspolitik, att stockholmsrådjongens fortsatta tillväxt begränsas. Om detta skall ske genom en statlig dirigering, som hindrar människor att bosätta sig eller förlägga företag där de själva önskar, medför detta inskränkningar i medborgarnas frihet, som är allt annat än önskvärda. Då folkökningen i Stockholm till icke oväsentlig del både direkt och indirekt beror på den växande statliga förvaltningen, ligger det, såsom även handelsministern antyder, nära till hands, att staten i sin egen verksamhet beaktar lokaliseringsynpunkterna.

Vad som hitintills planerats eller gjorts beträffande ämbetsverks placering på annan ort än Stockholm är emellertid föga uppmuntrande. Det är varken lätt eller billigt att placera ämbetsverk i de övriga stora städernas centrala delar. En spridning av svenska förvaltningsorgan ut till ett flertal mindre städer eller andra samhällen kan visserligen från landsbygdens synpunkt vara en lockande tanke. Vid ett allsidigt övervägande framstår den emellertid som föga realistisk.

Från statens sida skulle förhandlingar upptagas om tomtplatser och lokaler med den ena kommunen efter den andra. De alternativa orterna skulle i sin tur tävla med varandra om ämbetsverken med de återverkningar i riksdagen som i dylika fall inte kan undvikas. Detta hör ändå till de mindre olägenheterna. Allvarigare är att kommunikationer och samverkan inom förvaltningen i hög grad skulle försvåras och fördyras. I stort sett bleve det omöjligt att utbyta lokaler mellan ämbetsverken, och även en önskvärd omplacering av kontorsinventarier skulle försvåras. Dessutom skulle möjligheten för kommunala organ, företag och enskilda medborgare att hålla kontakt med de olika ämbetsverken stöta på nästan oöverkomliga svårigheter. Att bli visad från ett ämbetsverk till ett annat är överkomligt, om de ligger i samma stad. Om det är 25 eller 50 mil mellan dem, ställer sig saken annorlunda. Till och med frågan om hotellrum och näringsställen kan bli problematisk, om enstaka ämbetsverk placeras på mindre orter.

Ändå torde de största svårigheterna möta för personalens del, t. ex. karriären eller andra omständigheter då tjänstemän överflyttas från det ena verket till det andra eller då medlemmar av samma familj arbetar på olika ställen. Kontorspersonal behöver vidare på grund av arbetsuppgifternas växlingar föras över från ett verk till ett annat eller tillfällig personal anställas. Anpassningen skulle i en mängd fall stöta på mycket stora svårigheter i fråga om familjernas bostäder och barnens skolgång m. m. Dessutom är det tvivelaktigt — eller snarare uteslutet — att tjänste-

männen och deras familjer skulle kunna trivas på de olika orterna eller med vandrigen emellan dem. Detta är väsentligt. Dels har staten samma skyldighet som andra arbetsgivare att skapa bästa möjliga förutsättningar för de anställdas trivsel, och dels skulle brister i dessa avseenden ogynnsamt återverka på både arbetsresultat och rekryteringsmöjligheter. I strid med de anställdas önskemål och intressen lär ingen väsentlig omläggning av förvaltningens lokalisering kunna genomföras.

Om man å ena sidan utgår ifrån att stockholmsräjongens fortsatta tillväxt bör motverkas och å andra sidan finner att en utspridning av förvaltningsorganen på ett flertal orter skulle medföra alltför stora olägenheter, så återstår endast möjligheten att som komplement till huvudstaden bygga upp ytterligare ett förvaltningscentrum. Detta bör förläggas så långt från Stockholm, att det blir en verklig avlastning inte bara för den nuvarande tätbebyggelsen i och omkring huvudstaden utan även för Stor-Stockholms närmaste försörjnings-, kommunikations- och evakueringsområde. Å andra sidan bör det vara en så central plats som möjligt med hänsyn till landet i dess helhet, stockholmsräjongen inräknad. För att konkretisera tankegången vill jag nämna Hallsberg.

För Götaland och västra Svealand ligger Hallsberg mer centralt än Stockholm. För större delen av Norrland blir det ingen skillnad. Från Krylbo är det nästan exakt lika långt till Hallsberg som till Stockholm. Slutligen bör det inte vara någon större svårighet att i olika avseenden förstärka kommunikationerna emellan Stockholm och Hallsberg, så att det underlättar både samarbetet inom förvaltningen och allmänhetens kontakt med båda orterna. Här kan också påpekas att rikets befolkningstyngdpunkt för närvarande ligger någon mil nordost om Hallsberg, vilket också vittnar om denna Orts centrala läge.

Hallsberg har endast 5 000 invånare. Halva befolkningen utgöres av anställda vid järnvägen och deras familjer. På en dylik ort borde möjligheter finnas för en rationell planering av ett förvaltningscentrum. Man kunde då på lång sikt gå in för att där förlägga en stor del av förvaltningen och göra uppdelningen sådan, att ämbetsverk, som har nära samarbete med varandra, ligger antingen i Stockholm eller i Hallsberg. Även beredskapssynpunkterna skulle på ett naturligt sätt kunna tillgodoses vid denna uppdelning.

För de anställdas del ställer sig detta alternativ helt annorlunda än förläggningen av enstaka ämbetsverk till mindre orter. Personalen kommer i stor utsträckning att själv kunna skapa miljön i ett dylikt samhälle. Dessutom är det endast ett par mil till Örebro med dess över 70 000 invånare. Slutligen bör valmöjligheterna för den enskilde tjänstemannen kunna bli mycket större, om man endast har två förvaltningscentra, som vart för sig är betydande, än om ämbetsverken sprides ut på flera orter.

Om en väsentlig del av statsförvaltningen flyttas över till annan ort,

kommer detta att medföra en betydande avlastning på huvudstaden i fråga om både lokaler, bostäder och kommunikationer. Troligt är emellertid, att en del enskilda organisationer och företag, som är beroende av nära kontakt med respektive ämbetsverk, skulle finna det med sin fördel förenligt att också flytta ifrån Stockholm. Om t. ex. de ämbetsverk, som har med jordbruk och skogsbruk att göra, flyttades över till Hallsberg, så borde väl även jordbrukets organisationer kunna följa med. Kedjereaktionerna av förvaltningens uppdelning på två centra kunde bli betydande.

Jag har redan nämnt beredskapssynpunkterna, som i detta sammanhang väger mycket tungt. Hallsberg ligger inom ett område, som inte kan uppgivas under ett krig, så länge vi har någon riksstyrelse kvar.

Med stöd av det ovan anförda hemställas,

att riksdagen i samband med behandlingen av punkt 56 i tionde huvudtiteln måtte uttala som sin mening, att en allmän utredning om lokaliseringen av statliga ämbetsverk bör komma till stånd utan dröjsmål samt att densamma på ett allsidigt sätt jämväl bör klarlägga de fördelar och olägenheter, som skulle vara förbundna med ett centrum utanför stockholmsråjongen för en väsentlig del av statsförvaltningen.

Stockholm den 23 januari 1957

Wald. Svensson